

Ulkoasiainvaliokunta

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus 2023

JOHDANTO

Vireilletulo

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus 2023 (K 1/2024 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- puheenjohtaja Ville Väyrynen, Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta
- kansainvälisten asiain neuvos Mari Herranen, Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta
- pohjoismaisen yhteistyön sihteeristön päällikkö Ann-Sofie Stude, ulkoministeriö

Viitetiedot

Valiokunta käsitteli Pohjoismaiden neuvoston valtuuskunnan vuoden 2023 toimintakertomuksen yhteydessä myös hallitusten välisen pohjoismaista yhteistyötä käsittelevän vuoden 2023 vuosikertomuksen (UTP 14/2024 vp).

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Kertomusvuonna neuvoston puheenjohtajamaana toimi Norja. Norjan puheenjohtajakauden painopistealueet olivat turvallinen Pohjola, vihreä Pohjola ja nuori Pohjola. Kaudella priorisoitiin erityisesti turvallisuus- ja valmiusyhteistyötä, vihreitä energia- ja liikennetarkaisuja sekä Pohjoismaiden nuoria. Hallitustenvälisen pohjoismaisen yhteistyön eli Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajamaana toimi kertomusvuonna Islanti.

Kertomusvuonna Pohjoismaiden neuvosto hyväksyi uuden kansainvälisen strategian, jonka kolme painopistealuetta ovat turvallisuus Pohjolassa ja sen lähialueilla, sääntöpohjainen maailmanjärjestys ja pohjoismainen malli sekä kestävä kehitys Pohjolassa ja maailmalla. Neuvostossa käynnistettiin myös työ Helsingin sopimuksen päivitystarpeen selvittämiseksi. Puheenjohtajisto asetti selvitystyötä varten työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida, tulisiko sopimukseen sisällyttää uusia politiikan aloja, kuten turvallisuus, varautuminen sekä ulko- ja puolustuspolitiikka. Saadun selvityksen mukaan puheenjohtajisto on työryhmän työn pohjalta yksimielinen lähes kaikkien sopimuksen päivitystarpeista, paitsi Pohjoismaiden itsehallintoalueisiin liittyvistä kirjauksista.

Valiokunnan mietintö UaVM 6/2024 vp

Kysymys on siitä, että mikä on näiden kolmen itsehallintoalueiden asema kansainvälisessä sopimuksessa ja heidän mandaattinsa toimia pohjoismaisessa yhteistyössä Pohjoismaiden neuvostossa ja ministerineuvostossa. Lopullinen päätös hallituksille annettavista suosituksista tehdään neuvoston täysistunnossa Islannissa syksyn 2024 aikana.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa ilmeni, että turvallisuus- ja puolustuspoliittinen yhteistyö on viime vuosina korostunut myös Pohjoismaiden neuvoston keskusteluissa. Teeman merkitys nousee edelleen, kun myös Ruotsin Nato-jäsenyys on nyt toteutunut. Ulkoasiainvaliokunnassa korostettiin turvallisuuteen ja varautumiseen liittyen Pohjoismaisen yhteistyön tärkeyttä. Valiokunta piti hyvinä saamiaan tietoja siitä, että Suomen valtuuskunta on ollut aktiivinen edistämään keskustelua muun muassa siviilivalmiusyhteistyöstä Pohjoismaiden välillä. Valiokunta korostaa yhteisen tilannekuvan tärkeyttä uhkiin vastaamisessa. Valiokunta myös painottaa, että turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan liittyen on tärkeää huomioida, ettei synny päällekkäisyyksiä olemassa olevien rakenteiden kuten esimerkiksi Nordefcon kanssa.

Kertomusvuonna Pohjoismaiden neuvosto jatkoi tiivistä yhteistyötä monien Pohjoismaiden ulkopuolisten järjestöjen kanssa. Saadun selvityksen mukaan yksi tärkeimmistä yhteistyökumppaneista on Viron, Latvian ja Liettuan parlamentaarikot kokoava Baltian yleiskokous. Järjestöjen välinen kaksivuotinen yhteistyöasiakirja uudistettiin kertomusvuonna vuosille 2024—2026. Yhteistyön puitteissa Baltian yleiskokous järjesti toukokuussa 2023 itäistä kumppanuutta käsittelevän konferenssin itäisen Euroopan ja Etelä-Kaukasian maiden tukemiseksi.

Pohjoismaiden neuvoston vuosikertomus sekä hallitusten välisen yhteistyön vuosikertomus käsittelevät laaja-alaisesti yhteistyötä Pohjoismaiden välillä monilla eri sektoreilla. Valiokunta kiinnittää aiempien vuosien tapaan huomiota kertomuksiin sisältyviin kirjauksiin vapaan liikkuvuuden ja rajaesteiden purkamisen tärkeydestä Pohjoismaiden välillä.

Valiokunta sai asiantuntijakuulemisessa myös katsauksen Suomen tuleviin puheenjohtajuuksiin pohjoismaisessa yhteistyössä. Vuonna 2025 Suomi toimii puheenjohtajamaana hallituspuolen pohjoismaisessa yhteistyössä ja vuonna 2026 Suomella on puolestaan puheenjohtajuus pohjoismaisessa parlamentaarisessa yhteistyössä. Valiokunta korostaa näiden kausien hyvän valmistelun ja molempien tasojen välisen yhteistyön tärkeyttä Suomen vaikutusmahdollisuuksien maksimoimiseksi Pohjolan kehittämisessä.

Lopuksi ulkoasiainvaliokunta painottaa myös pohjoismaisen EU-yhteistyön, erityisesti pohjoismaisten parlamenttien toimivaltaisten EU-valiokuntien keskinäisen yhteistyön ja yhteydenpidon merkitystä. Valiokunta katsoo, että myös erikoisvaliokuntien tapaamiset pohjoismaisten vastinvaliokuntien kanssa voivat olla hyödyllisiä. Pohjoismaiden neuvoston valtuuskunnalla voi olla aktiivinen rooli näiden toimijoiden yhteen saattamiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 1/2024 vp johdosta.

Valiokunnan mietintö UaVM 6/2024 vp

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 8.10.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kimmo Kiljunen sd
varapuheenjohtaja Sofia Vikman kok
jäsen Pekka Haavisto vihr
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Antti Kaikkonen kesk
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Tytti Tuppurainen sd
jäsen Ville Vähämäki ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tiina Larvala